

NAPOMENE

¹ Imajući pri tom uvek u vidu specifičnu razliku pozorišnog medija i prirodu nastanka i postojanja umetničkog dela — predstave, pre svega sinkretički karakter pozorišne umetnosti. (Napomena R.M.)

² Dževad Karahasan: »Kazalište i kritika«, »Svijetlost«, Sarajevo, 1980, str. 241.

³ U nas se tek odskoro počelo s intenzivnijim i organizovanim objavljivanjem ove vrste tekstova. U tom smislu upućujemo na novosadski časopis »Polja« (br. 260 i 263), beogradsku »Kulturu« (dvo broj 48—49) i dvobroj zagrebačkog »Prologa« (44—45).

⁴ Dževad Karahasan: »Kazalište i kritika«, str. 241.

»NAUČITE PJESAN«, izbor iz savremene poezije jugoslovenskih naroda i narodnosti, Pokrajinski zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad, 1980. Piše: Nada Milinkov

Izbor tekstova za školsku lekturu veoma je složen i odgovoran zadatak. Sastavljač mora da ima u vidu uzrast učenika, njihova interesovanja, individualne sklonosti, pedagoške principe jasnosti, postupnosti, očiglednosti, itd. Neprilagodnost uzrastu može da dovede do suprotnih rezultata i da se umesto ljubavi javi odbojnost prema literaturi.

Prošle godine, u okviru školske lektire za II razred ZSVO (uzrast učenika petnaest-šesnaest godina), izišao je izbor iz savremene poezije jugoslovenskih naroda i narodnosti pod nazivom *Naučite pjesan*. U ovom izboru zastupljeni su pesnici: Miodrag Pavlović, Stevan Raičković, Branko Miljković, Blažo Šćepanović, Jure Kaštelan, Vesna Parun, Blažo Koneski, Radovan Pavlovski, Ciril Zlobec, Gregor Strniša, vojvodanski pisci Ferenc Feher, Karolj Ač, Mihal Babinka, Paljo Bohuš, Mihaj Avramesku, Slavko Almažan, Miroslav Striber i Đura Papharhaji. Nekoliko autora načinili su izbor iz poezije.

Što se tiče izbora poezije pisaca jugoslovenskih naroda, imamo nekoliko ozbiljnih primedbi. Ako je sastavljač ovog dela izbora poezije Damjan Antonijević, imao u vidu zastupljenost pesnika iz svih republika i pokrajina, onda iznenađuje činjenica da nema nijednog pisca iz Bosne i Hercegovine. Ukoliko je autor pošao od jezika kojim autori pišu, onda nije jasno zašto nema pisaca koji žive i rade u Vojvodini i Kosovu, a pišu na srpskohrvatskom jeziku. Postoji još jedna nelogičnost: u napomeni sastavljača (D. Antonijević), kada se govori o saradnji s ostalim sastavljačima izbora, rečeno je da »njihovom zaslugom prvi put dobijamo poeziju odabranih pesnika jugoslovenskih naroda i vojvodanskih narodnosti«. Ovo je očigledno i iz sadržaja, ali u podnaslovu knjige piše da je to »izbor iz savremene poezije jugoslovenskih naroda i narodnosti«. Ako je izbor iz poezije jugoslovenskih narodnosti, onda se može postaviti pitanje: zašto nema i poezije ostalih narodnosti? Na primer albanske(!), italijanske...

Prema sadašnjem nastavnom programu iz srpskohrvatskog jezika za II razred ZSVO, učenici se upoznaju s književnim delima iz realizma, simbolizma, futurizma, a u okviru lektire iz savremene književnosti nalazi se samo *Pesma* Oskara Daviča. S pokretom nadrealista, socijalnom literaturom susreću se godinu dana kasnije (I godina usmerenog vaspitanja i obrazovanja). Ovakvom izboru poezije morao je da prethodi dobro napisan predgovor, koji bi učenika uveo u tokove naše savremene poezije, jer ovakav nagli zaokret može da izazove zabunu i nesnelaženje. To nije jedini propust.

O svakom piscu dati su biografski, bibliografski podaci i beleška o stvaralaštvu pesnika. Beleška bi trebalo da pomogne učenicima u sagledavanju vrednosti stvaralaštva pojedinih pesnika. Čitajući pojedine beleške (autor D. Antonijević), ne možemo da se ne setimo nedavno napisanih reči Brane Crnčevića u NIN-u, da sve više domaće reči gostuju u našem jeziku. Čudimo se brojnosti stranih reči u beleškama, jer smo sigurni da najveći broj učesnika ne zna šta znače: persiflaža, reminiscencija, erudicija, egzil, itd. Takođe smo sigurni da učenici ovog uzrasta ne znaju šta je to nadrealistička poetika, presokratovska filozofija, itd. Ako već znamo da učenici ne znaju šta je hermetička poezija, onda im se to mora u kratkoj napomeni objasniti. Iznenaduju i pojedine ocene, npr. da Strniša »takođe stvara alijenacijsku poeziju«. Očigledno je da je ovde princip jasnosti, koji je vrlo značajan u didaktici, zanemaren.

Govoreći o poeziji Branka Miljkovića, D. Antonijević, između ostalog, kaže: »Iskustva simbolističke i nadrealističke poetike ugrađena su u Miljkovićevo pesničko delo«. Ovo bi učenici mogli da shvate da su imali prilike da čuju nešto više o nadrealizmu. Tačno je da oni to uče godinu dana kasnije, ali onda ovakav izbor nema svrhe. U belešci o Vesni Parun dato je dosta prostora navodima iz kritike Antuna Šoljana. Bilo bi uputnije da je učenicima predloženo da se upoznaju s celom kritikom i naznači im se tačan izvor, jer će možda neki biti za to zainteresovani. Povodom sledeće rečenice učenici bi verovatno postavili neko pitanje. Poezija Vesne Parun je »sva subjektivna, u trepetu čulnosti, u vatrama tela — ova poezija je bila žestoko napadnuta«. Poezija je uvek subjektivna; svako umetničko delo nosi autorovu subjektivnost i po tome je neponovljivo. Učenici mogu da postavite pitanje postoji li objektivna poezija.

Ne možemo da ne pomenemo i sud o poeziji Radovana Pavlovskog. Damjan Antonijević kaže: »Pavlovski je očito veoma

zainteresovan za proces nastajanja svoje pesme, sudeći bar po tome što se bavi tom temom u svojoj poeziji. I zato bi bilo neophodno da pokuša da, koliko-toliko, racionalizuje svoje stvaralaštvo usmeravajući buduća čitanja i zgušnjavajući svoje pesničko delo. Ali pitanje je koliko bi ova poezija time dobila. Pavlovski je pesnik svojevrstne imaginacije koja se ostvaruje preko slika, a to je nemoguće, a i nepotrebno menjanje. Kontradiktornost i proizvoljnost je ovde jasna; jedino nedostaje spisak literature koju Pavlovski treba da pročita i uputstvo kako da »zgušnjava svoje pesničko delo«.

Kada analizujemo belešku o stvaralaštvu Miodraga Pavlovića, moramo reći da ne vidimo svrsishodnost sledeće konstatacije. D. Antonijević govori o pesnikovoj inspiraciji »koja se prevashodno odnosi na preuzimanje helenske harmonije i sinteze (otuda i posebno interesovanje za Anicu Savić Rebac), na filozofsku misao skoratovsku i platonovsku više nego aristotelovsku, na antidogmatizam, na zagovaranje pune čovekove slobode, na čoveka kao centar svega, kao meru sviju stvari«. Učenici ne znaju antičku filozofiju; njima su nepoznati stavovi Sokrata, Platona i Aristotela; verovatno je malo ko od njih čuo za ime Anice Savić Rebac. Didaktički princip primerenosti uzrastu ovde je očigledno zanemaren. Kada se piše za učenike, onda se mora imati u vidu da se piše njima, a ne profesorima ili kolegama iz struke.

Za svaku osudu je sud izrečen o poeziji Gregora Strniše, jer nema, sigurni smo, nijednog učenika koji će moći da shvati ovu misao. »Prateći poznati filozofski sistem Hegelov, Strniša je, u nameri da sprovede doslednu transcendenciju sveta umetničkim delom, prelazio iz 'subjektivnog idealizma' preko 'objektivnog' do 'apsolutnog', sve više zatvarajući svoj pesnički sistem do neprepoznavanja, do nečitljivosti, zasnivajući ga na dalekim literarnim asocijacijama (npr. Brobdingnag, Kraken, Rok) koje poseduju svoj sopstveni polazni značenjski krug, čiji je smisao neophodan i čitaocu Strnišine pesme.« U drugom razredu usmerenog vaspitanja i obrazovanja (znači, učenici koji imaju sedamnaest, osamnaest godina) nijedan učenik, a među njima ima izvanredno talentovanih i načitanih, nije ovo shvatio. Onda moramo postaviti pitanje: kako će to shvatiti mladi učenici? Ako nešto nije jasno napisano, onda je bolje da se to izostavi, jer ne znamo da li će neko moći učeniku u ovim godinama da objasni suštinu Hegelovog sistema, a da ga on pravilno shvati.

U izboru pesama nije uvek vođeno računa o postupnosti; da redosled pesama bude takav da se ide od lakše ka težoj, od jednostavnije ka složenijoj. Metodički promašaj je napravljen u još jednom detalju, koji nije nevažan. Pesmu Miodraga Pavlovića *Solunska braća* učenici ne mogu shvatiti ako im se ne objasne nepoznate reči. Kako da učenik prati pesnikovu misao kad ne zna šta je epitrahilj, az, meandr, arhisatrap. Objasnjenje ovih reči je moglo da se da. Ne vredi pesma, ako se reči ne znaju. Smatramo da je izbor pesama zadovoljavajući, ali neke ne odgovaraju psihofizičkom uzrastu učenika. Ovo možemo da tvrdimo na osnovu razgovora s učenicima drugog razreda usmerenog vaspitanja i obrazovanja (četiri odeljenja, oko sto pedeset učenika). Mnogi od njih, bez obzira na stariji uzrast, neke pesme nisu mogli da shvate.

Izbor iz poezije pesnika narodnosti, koji žive i stvaraju u Vojvodini, dosta je dobro urađen. Posebno moramo istaći lepo napisane beleške o Ferencu Feheru i Karolju Aču. Autor Geza Juhas je upravo pokazao kako za učenike treba da se piše.

Na kraju moramo postaviti još neka pitanja. Kako se može dati ovakav izbor pisaca, u *školskoj lektiri*, kada se zna kakav je sadašnji nastavni program za II razred ZSVO? Tačno je da je u Vojvodini predviđena izmena programa srpskohrvatskog jezika. U predlogu programa dati su i pisci koji su zastupljeni u knjizi *Naučite pjesan*, ali program još uvek nije zvanično prihvaćen i odobren, a verovatno će biti i nekih izmena s obzirom na njegove metodološke i metodičke propuste.

